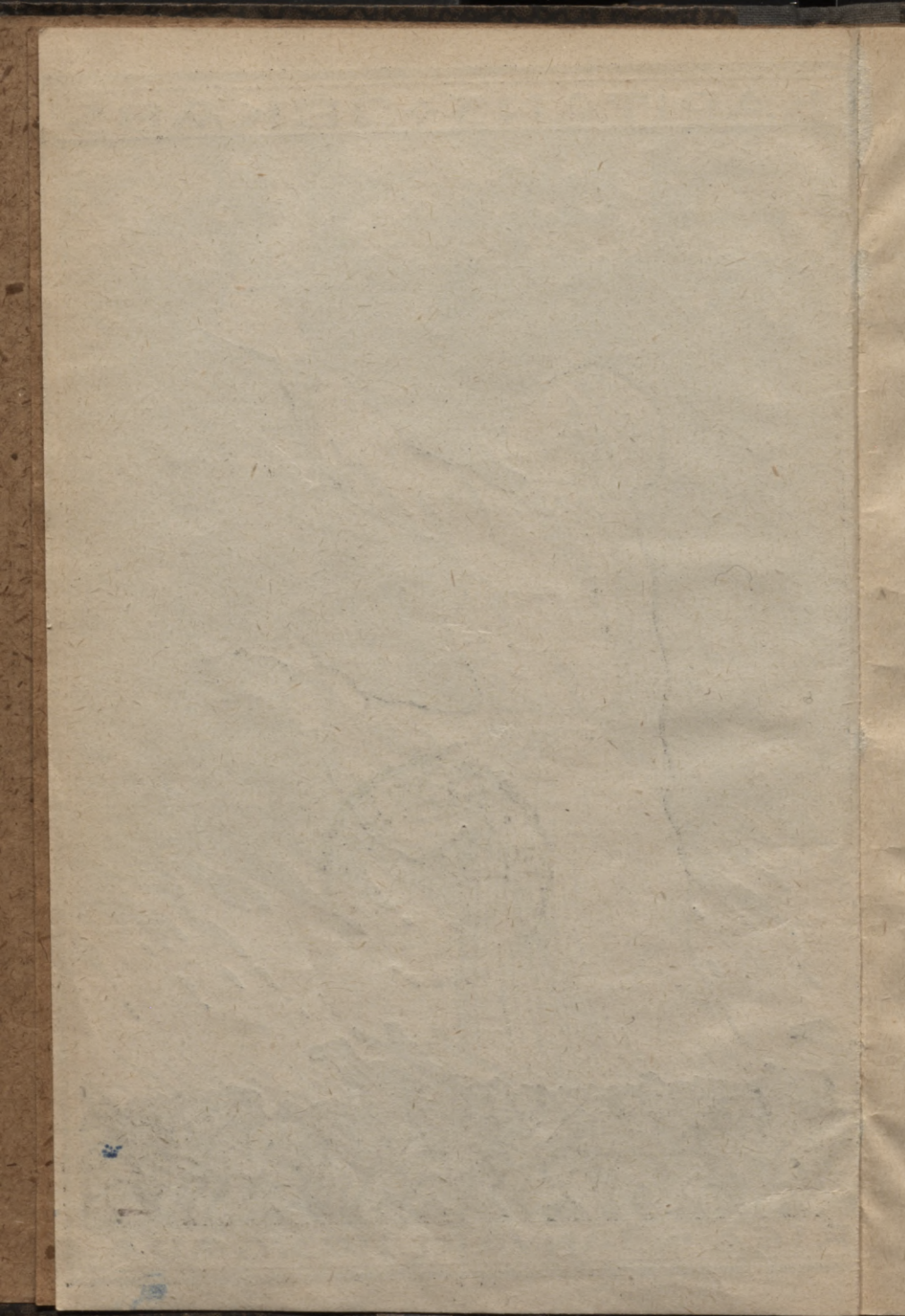

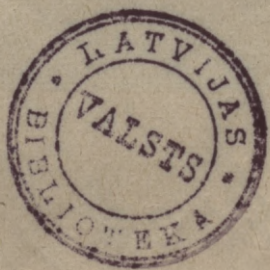
KAPITANS JĒKABS

RĪGĀ 6. JANVĀRĪ 1923. GADĀ.

Quab & Co

L 88-9
20

L
9

Kapitans Jēkabs Elsis

Sakopojis un izdevis
A. Burtnieks

RĪGĀ, 1923.

Iespiests Valtera un Rapas
akciju sabiedr. spiestuve,
Rīgā, Skārņu ielā Nr. 13.

L. V. P.
№ 85.457
In. 85.457

0307094383

28

7

Π

Kapitāns Elsis, kā savvaļnieks.

Kapitans Jēkabs Jēkaba d. Elsis

dzimis 13. decembrī 1890. gadā Valmieras apriņķī, Bauņu pagastā, no kurienes, vēl mazs būdams, pārnācis ar vecākiem uz dzīvi Rīgā. Apmeklējis pirmmācības skolu Sarkandaugavā, pēc kam pārgājis uz Pēterā-Pāvila skolu Rīgā un kā eksterns beidzis Rīgas pilsētas Aleksandra ģimnaziju. Strādājis kā ierēdnis Rīgas apgabaltiesā.

Savu karavīra gaitu viņš uzsāk 1912. gada rudenī, iestājoties kā savvaļnieks 48. Odesas ķeizara Aleksandra I. kājnieku pulkā. Uz pulka komandiera pavēli viņu pēc pāris mēnešiem iedala mācības komandā, bet ar nākošo rudeni — aizkomandē uz Čugujevas kara skolu, kuŗu tas 1914. gada 1. decembrī pabeidz ar jo labām sekmēm. No kara skolas iznākot, viņu aizkomandē uz Smoļensku un iedala 185. Smoļenskas rezerves bataljonā par jaunāko virsnieku. Te nu viņam atklājas jo plašs darba lauks viņa jaunajā dzīvē, jo sācies pasaules karš, kas prasa darbu, nenogurstošu darbu, atkal un atkal jaunus spēkus. Pie sava jaunā darba izpildīšanas viņš ķeŗas ar vislielāko sirsnību un mīlestību, un jau pēc dažiem mēnešiem viņu paaugstina par podporučiku.

Vācu armijas uzvaras gājiens 1915. gada vasarā sāk apdraudēt arī Latvju zemi. Šis uzvaras gājiens

dod ierosmi Krievijas valsts domniekiem, latviešiem Goldmanim un Zālītim, domāt par Latvju zemes aizsargāšanu. Goldmanis ar Zālīti dabū jūlija mēnesī atļauju formēt latviešu strēlnieku bataljonus un griežas pie latvju tautas ar uzsaukumu, nākt tēvu zemei palīgā. Šis sauciens uz dzimtenes sargāšanu kā vēja spārniem nes kapitanu Elsi uz dzimteni, uz sirno Rīgu, kur tiek formēti pirmie latviešu strēlnieku bataljoni.

15. augustā 1915. gadā viņš iestājas jaunformējamā 3. Kurzemes latviešu strēlnieku bataljonā kā rotas komandiers un, izpildīdams savu solījumu — sargāt savu tēvu zemi — ņem dalību visās pulka kaujās pie Slokas, Kekavas, Naves sala, Tīrelpurvā, Ložmetēju kalnā, līdz, slavenā pretuzbrukumā, triekdams vācus, 17. janvārī 1917. gadā pie Siliniekiem krit varoņa nāvē sava bataljona priekšgalā.

Par šo varoņdarbu viņu apbalvo ar Sv. Jūŗa 4. šķiras ordeni, bet nodibinot Latvijā Lāčplēŗa kaŗa ordeni, apbalvo ar 3. šķ. Lāčplēŗa kaŗa ordeni „Par Latviju“. Bez tam vēl par kaujas nopelniem apbalvots:

1) ar kapitana dienasta pakāpi par 1916. gada Ziemas svētku kaujām,

2) ar Sv. Annas 4. šķ. ordeni ar uzrakstu „Par drošsirdību“,

3) ar Sv. Staņislava 3. šķ. ordeni ar šķēpiem un lentu,

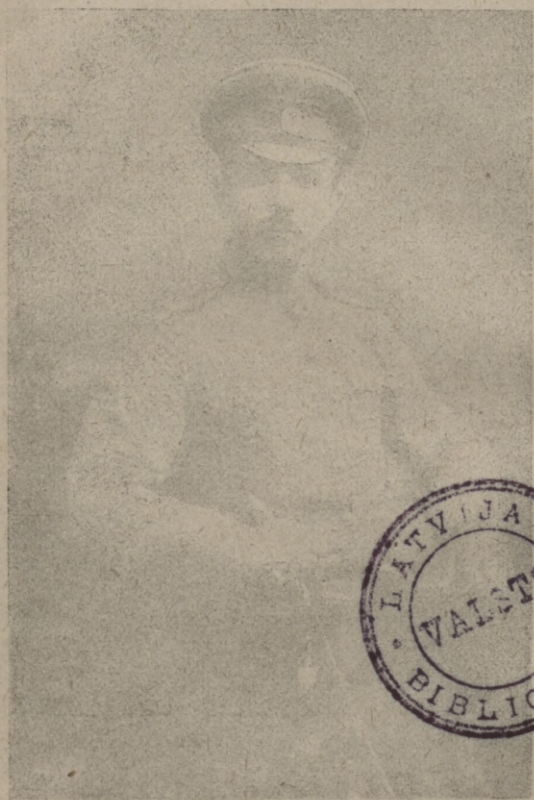
4) ar Sv. Annas 3. šķ. ordeni ar šķēpiem un lentu un

5) ar Sv. Staņislava 2. šķ. ordeni ar šķēpiem.

Kapitans Elsis, iestājoties latv. streln. bataljonā.

Latvian State Library and Archives

Uz piederīgo vēlēšanos, kapitans Elsis nav gul-
dīts Brāļu kapos, bet Sv. Trīsvienības Meža kapsētā,
ģimenes kapos, lai viņa sirmā māmuliņa varētu jo
biežāk turp nostaiģāt un kopt un pušķot tā kapa
kopiņu, kas dzīvē tai bij visu dāģākais.

A. Burtņieks.

Pēdējā gaitā.

(Kapitana Jēkaba Elša piemiņai.)

Ilgs laiks pagājis no tās pelēkās rudens dienas, kad II. strēlnieku bataljons pirmo reizi izbrauca uz pozīcijām, bet tik dzīvi tas stāv acu priekšā, itkā tas vakar būtu noticis. Puķēm apveltīti, sirdīs pacilāti, brīvi jaunie virsnieki brauca pirmā gaitā. Es iegāju pie viņiem vagonā un pavadīju viņus līdz jūrmalai.

Sveši man bij viņu vārdi un sveši daudzi palikuši līdz šai dienai, bet tuvas un mīlas man palikušas viņu sejas, kas tik dzīvi iespiedušās atmiņā, un tie siltie brīži, ko pavadīju šai kopbraucienā.

Sevišķi trīs sejas neiziet no atmiņas: Viens bij jauns, slaiks virsnieks, smuidrs kā latvijas osis; gaiši dzeltenie mati un kuplās ūsas likās tā piederam viņa brašajam augumam un piedeva tam vīrišķības izteiksmi. Bet viņa tīrajā sejā bij noguruma pēdas, klusajās acīs slēpās skumjas un augstā pierē liecināja par gudru prātu un inteligenci. — Ilgi mēs bijām divi vien kupejā un, kaut gan mēs nerunājām neviena vārda, viņš man tapa miļš un tuvs... Bet trīs dienas vēlāk viņu aukstu ievēda Rīgā, un klusās sērās es noliku puķes uz viņa kapa...

Otrs virsnieks palicis man atmiņā, kā viņš kluss skumjās stāvēja atspiedies pie vagona kāpšļa mar-

gas. Viņš bij gaŗš, kalsnējs, šauru seju. Vēlāk es atkal redzēju viņu vienu stāvam pie vagona loga, domās grimušu. Viņš turējās atstatu no citiem, itkā viņa sirdi spiestu kādas bēdas, vai dvēseli maktu nost smagas nojautas. Man tā šķita, itkā viņš paredzētu asinaino gaismu austam pie mūsu dzimtenes apvāršņa... Es nezinu, kas ar viņu noticis, neesmu viņu pēc tam redzējis.

Bet trešo es atceros, viņa jautrības, viņa brašuma dēļ. Otrā kupejā skanēja līgsma dziesmas; mēs ar pal-kavnieku iegājām tur. Jaunie virsnieki bij sasēdušies pulciņā un droši skanēja viņu „Es kaŗaji aiziedams, atstāj mūsu šūpuli“. Mēs pievienojāmies viņu pulciņam, un dziesma plūda pēc dziesmas no brīvo kareivju krūts. Beidzot kāds iesāka iemīloto dziesmu „Steņka Razin“. Viss pulciņš itkā atdzīvojas, un spēcīgas dziesmu skaņas tricināja gaisu, ka pat riteņu dārdoņa aizmirsās...

Un noskatoties brašajos dziedātajos, man sevišķi acīs krita kāda virsnieka seja: katrreiz, kad viņš ņēma spēcīgos krūšu toņus, viņa seja piesarka gluži sārta kā ābols, acīs spīguļoja tāda paļāvība un drošsirdība, itkā viņš pats būtu brīvais Volgas dēls...

Bet vakar es skatīju šo jauno seju aukstu, dzeltenu, un drošās acis izdzisušas. Viņa roka, kas toreiz tik sparīgi turēja zobena spalvu, tagad stingušos pirkstos satvēra baltu cimdu pāri savā pēdējā gaitā.

Kur bij palicis viņa spēks, viņa drošais skats, viņa brīvā balss?.. Tikai puķes, kā toreiz, rotāja viņa krūtis... bet karstā, drošā sirds bij beiguse pukstēt karstā cīņā par dzimtenes nākotni...

Baltais šķirsts tika kŗautin apkŗauts puķēm un vaiņagiem, ko sanesa piederīgie, cienītāji, bijušie skolas biedri un palikušie cīņas biedri.

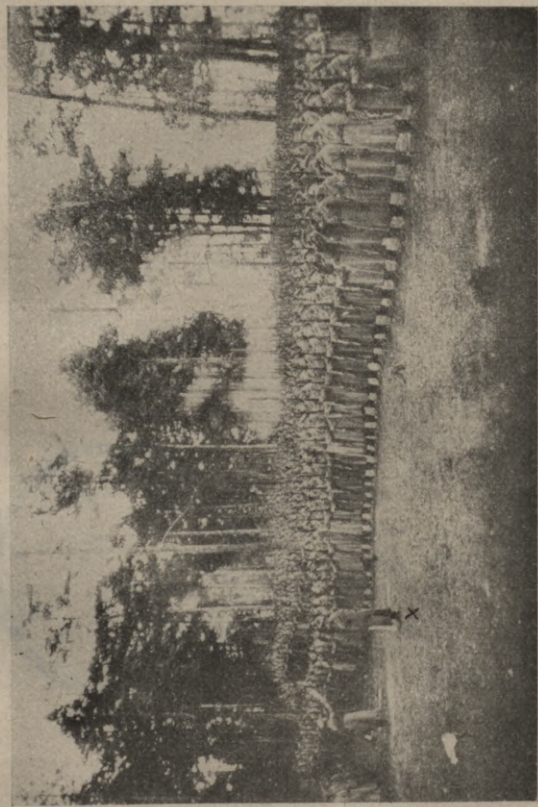
Un — te nu starp puķēm dusēja šī man svešā, bet mīlā piemiņā uzglabājusēs seja. Ar dziļām sāpēm es noraudzījos viņā — un sirds saţņaudzās par dārgi pirktu dzimtenes nākotni.

Zeltmats.

23. janv. 1917. g.

„Jaun. Ziņas“

3. Kurzemes pulka parade, pirms iziešanas uz Ziemas svētku pozīcijām.

Ziemas svētku kauju atmiņas.

1.

Jau divas dienas velkas sīvās Ziemas svētku cīņas pie Ložmetēju kalna, Mangaļiem un Skangaļiem. Baltā ziemas sniegā titie Tīreļa staigāji un smilšu kāpas pie Ložmetēju kalna jau bagātīgi slacīti latviešu strēlnieku asinīm. Ienaidnieks savācis spēkus un sīvl pretojas; vietvietām pāriet pretuzbrukumā un visiem spēkiem cenšas atņemt atpakaļ savas pazaudētās pozīcijas. Otrā strēlnieku brigade straujā uzbrukumā tāli iedziļinājusēs vācu pozīcijās, laika nepastiprināta nepieciešamām rezervēm, neatlaidīgi cīnās uz trim pusēm, gaiņājas no pretuzbrukumiem, stāv purvā un asiņo. — Pirmās brigades pulki steidzas palīgā saviem cīņas biedriem.

Nakts. Kaņaspēka rindas ātrā kustībā un pilnīgā klusumā virzas uz nozīmēto sapulcēšanās vietu. Bet ienaidnieks arī nesnauž; novērodams vai uzminēdams mūsu kustības, visur apsveic un pavada ar artilērijas uguni. Mežmalā pulki saņem pavēli apstāties, atpūsties, sakārtoties un gaidīt kaujas uzdevumu.

Mēness gaiša Ziemas svētku nakts. Brīdi savāds klusums. Tīrais sniegs mirdz tūkstoš kristalos zvaigžņu un mēness atspoguļojumā. It īpaši šis savāda klusums un svētums jūtams laukā zem

klajas debess, mežmalā. Tā vien liekas — nupat augšā atvērsies zvaigžņoti vārti, parādīsies balts eņģelis, un no augšienes skanēs svēta balss: „Miers virs zemes...“

Bet miera un prieka vēsts vietā dzirdamas citas balsis un skaņas, kas atnes gan daudziem mieru, bet asinainu mūža mieru... Lielgabalu dunoņa un ložmetēju tarkšķis savu kopējo draudošo atskaņu troksnī atgādina nevis mieru, bet naidu, briesmas, sīvas cīņas un sarkanu nāvi.

Kareivji izklīduši mežīnā, atpūšas; daži salasās pulciņos ap saviem virsniekiem, dalās domās un jūtās. Var redzēt, ka Ziemās svētku nakts šādos apstākļos uz visiem atstāj savādu iespaidu, ierosina neparastas domas un aizkustina neikdienišķīgas jūtas. Bet visi ir sajūsmināti, visu acīs spīd drosme un izšķirīga gatavība; katrs uzsver un apzinas sava mazā uzdevuma lielo nozīmi; visiem viena tieksme — uzvarēt par katru cenu...

Vienas grupas vidū sēž pulka komandiers, ap viņu vairāk virsnieku un kareivju. Šim pulciņam tuvojas kapteinis Elsis ar dažiem kareivjiem, kuri nes skaistu eglīti un nostāda paslēptā vietā. Acumirkli rodas svecītes, tās aizdedzina, un eglītes gaišums un spožums pulcē un sajūsmina visus.

„Nākošā gadā, pulkveža kungs, dedzināsim eglīti varbūt katrs savās mājās,“ saka kapteinis Elsis.

„Ja, dedzināsim gan, bet ne visi, piebilst praporščiks Kalniņš.

Pienāk pavēle, saņemts kaujas uzdevums.

„Rindās stāties! Uz priekšu!“ — Pulks sakārtojas un aiziet sniegā un nāvē, bet eglīte paliek

uz vietas. Daudziem, ak daudziem tā bija pēdējā...
Arī pašam nesējam.

2.

Asinainās Ziemas svētku kauju dramatisks beidzamais cēliens. 17. janvārī vāci pāriet niknā uzbrukumā, pārrauj krievu fronti un neatlaidīgā triecienā dzen krievu karaspēka daļas atpakaļ uz bijušiem vācu ierakumiem. Friči jau redz savas vecās pozīcijas, drīz viņi būs tur, varēs atkal labi ierīkoties un nebūs vairs jāsalst kā tagad, uz ātru roku taisītos ierakumos. Lai jo ātrāk sasniegtu savu mērķi, gāž virsū visu, kas vien pie rokas — smagos un vieglos lielgabalu lādiņus, smacējošas gāzes, minas un bumbas, ložu krusu... Bet Friču agrajam priekam stāv ceļā viens ciets šķērslis: bijušos vācu ierakumos stāv kaujas rezervē latviešu strēlnieki. Tiem vāci bij aizmirsuši vaicāt, vai viņi būs ar mieru atdot tik dārgi pirktās vietas. Nē, šīs vietas ir apslacītas latviešu asinīm, šajos purvos dēd viņu īsto īpašnieku kauli, — tos strēlnieki vāciem neatdos!

Straujā pretuzbrukumā latvju strēlnieki, nespēdami apturēt bēgošos krievus, atsviež vācus un dzen tos atpakaļ uz viņu aukstajiem ierakumiem — lai atdziest, ja ir par daudz sakarsuši...

Kapteinis Elsis sava bataljona atlieku (Ziemas svētku kaujās bataljons zaudēja vairāk kā 60% no sava sastāva) priekšgalā, izdzen vācus no meža un pats meža malā sakārto savas daļas tālākam triecienam. Vāci pārskrien laukumu, otrā pusē sakārtojas un atklāj uguni.

„Otrais bataljons uz priekšu!“, pulka komandiers atdod pavēli. „Uz priekšu, skriešus!“ komandē kapteinis Elsis... Bataljons jau pusceļā noskrējis, atliek vēl ap 200 soļu līdz ienaidniekam, bet pretnieka uguns paliek tik stipra, ka pirmās strēlnieku rindas sāk apstāties. Izšķirošs brīdis... „Man pakal, urā!“ komandē kapteinis Elsis un izskrien ar atlikušiem virsniekiem bataljona priekšā. Vāci neztur un dodas atpakaļ uz tāļākiem ierakumiem, bet kapteinis Elsis ar savējiem seko viņiem straujā triecienā.

Viens no pirmajiem kapteinis Elsis ieskrien vācu ierakumos un sīvā cīņā beidzas ar mūsu uzvaru, bet pats Elsis krīt varoņa nāvē, trāpīts no ienaidnieka rokas granatas taisni galvā. Krita arī praporščiks Kalniņš, un ne vienam, ne otram nebija vairs lemts redzēt ne Ziemas svētku eglīti, ne brīvo Latviju, par kuŗu viņi tikdaudz sapņoja.

Pulkv. J. Kalniņš.

5. janv. 1922. g.

„Latv. Kareivis“

Kapitans Jēkabs Jēkaba d. Elsis.

(Raksturojums.)

Jau atkal tuvojas Ziemas svētki un atmiņā nāk liktenīgās 1916.—1917. g. g. Ziemas svētku — janvāra kauju dienas; atmiņā man nāk viens no 3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulka redzamākiem varoņiem — nelaikis Jēkabs Elsis.

Dzīves baltās un nebaltās dienas jau daudz ko nobalinājušas, daudz kas izzudis no atmiņas pa šiem grūtajiem revolūcijas un kara gadiem, kādēļ vairs nevarēšu attēlot to spilgto gleznu, kuŗu varētu dot dažus gadus atpakaļ, rakstot par varoni — Jēkabu Elsi.

Jau pirmā sastapšanās, ierodoties Latviešu strēlnieku pulkā, lika man nojaust, ka nelaikī ir sastopama stipra personība. Tas nebija cilvēks, kuŗš locījās līdzī katram nejaušam vēja brāzienam, bet gan cilvēks, kuŗš bij sev spraudis noteiktu mērķi un ar nelokamu apņēmību un pacietību noteiktiem soļiem tuvojās savam mērķim. Kā īsts kaŗavīrs, Elsis mīlēja slavu, bet viņš mīlēja tikai tādu slavu, kuŗa ir iegūta vai nu ar sūru-grūtu darbu, vai arī ar asinīm. Straujas dabas, viņš vienmēr mīlēja visu uzreiz izšķirt un pēc tam nelokami tam sekoja. Apdāvināts ar asu izpratnes spēju, J. Elsis nekad nezaudēja galvu viskritiskākajos brīžos. Nāvei acīs

skatoties mēdza būt jautrs, lai caur to paceltu līdzcīnītāju gara stāvokli. Pilnīgi saprotot karavīru gara stāvokli dažādos kara un kaujas momentos, Elsis prata atrast pareizo ceļu viņu vešanai pie spidošām uzvarām. Kā spilgts piemērs tam var noderēt viņa beidzamā kauja pie Ložmetēju kalna 17. janvārī 1917. gadā, kad Elsis ar savu skaitliski mazo bataljonu ielaužas no vācu pārspēka ieņemtos ierakumos un padzen tos. Ne ložu lietus, nedz visu iznīcinošā lielgabalu uguns, nedz pretīm rēgojošies ienaidnieka durkli, nekas nebij spējīgs aizturēt šo ar sajūsmu apgaroto kareivju saujiņu, jo viņu vidū bij tas, kurš zināja ceļu uz kareivju sirdīm. Bet nebija lemts šim varonim redzēt savus uzvaras augļus — viena vienīga ienaidnieka lode, un apstājas pukstēt šī straujā, varonības pilnā karavīra sirds.

Bet ne tikai uz kaujas lauka Elsim piederēja kareivju sirdis, — tās piederēja Elsim arī uz apmācībām. Labs cilvēku pazinējs, viņš visu novēroja un nekas nepagāja viņam gaļam nemanīts. Kareivji to zināja un neko no viņa neslēpa. Kā īsts karavīrs Elsis mācēja pavēlēt un pavēles pildīt.

Arī Elša privatā dzīve, biedru-virsnieku starpā vienmēr atstāja vislabāko iespaidu. Ar visiem satiecīgs, visiem un visur izpalīdzīgs, viņš mīlēja, lai ar viņu ir atklāts. Un pret Elsi arī nemaz nevarēja citāds būt. Biedru barā Elša klātbūtne vienmēr ienesa jautru garu un savstarpēju uzticēšanos. Vienmēr vēl skan ausīs tās jautrās un bezbēdīgās dziesmas, kuru pastāvīgs iniciators un vadītājs bij Jēkabs Elsis.

Cilvēku, kāds bij Jēkabs Elsis kā karavīrs, kāds bij Jēkabs Elsis kā biedris — nevar aizmirst! Atmi-

Kapitāns Elsis, atgriežoties no mācībām.

ņas par tādiem gaišiem cilvēkiem vienmēr ir svētas un katrs no „Kurzemniekiem“ var justies laimīgs, ka tam ir bijusi izdevība būt par šī cilvēka cīņu un dzīves biedri un vēl tagad sajūst viņa svētīgo, stiprinošo un audzinošo iespaidu. Tu neredzēji Latviju atbrīvotu, bet tu esi bijis viens no tiem, kas ir atdevuši sevi Latvijai! Tavs piemērs lai mūs māca, kā mums būs mīlēt Latviju!

Dieva miers ar tevi, dārgais cīņu biedri!

Pulkv.-leitn. R. Klīnsons.

Novembrī, 1922. g.

Kapitana Jēkaba Elša kapa pieminekļa atklāšana.

(6. janvarī 1922. gadā.)

6. janvaris... Strēlnieku piemiņas svētki...

Šie vārdi nones mūs atpakaļ tāīs laikos, kad pār mūsu dzimteni dārdēja vēl lielgabalu grāviēni, kad senienīstais iēnaidnieks — melnais vācu bruņinieks — draudēja mūs samīdīt saviem dzelzs papēžiem un iznīcināt mūs uz visiem laikiem... Kad pār visu Latviju atskanēja sauciens: Tēvu zemei grūti laiki — dēli, dēli, palīgā!...

Tas bija baigs laiks.

No tumš-tumšām kapenēm, kas miglā tītas bij gulējušas gadu simteņus, cēlās senais varoņu gars un sauca, aicināja mūsu dēlus, brāļus pulcēties zem brīvības karoga, lai triektu drupās seno varmāku, lai nestu brīvību un gaišo sauli tiem, kas bargu kungu gaitās gājuši...

Ausa asinains rīts. Pār dzimtenes laukiem un mežiem lidoja iznīcība. Raibās bēgļu rindas, kā iztraucēti putni, trauca uz priekšu, nezinādamas pašas, kurp nonesīs viņus šīs kara vilnis. Bet iēnaidnieks, raidīdams uz mums savu viesuļa uguni, un atstādams aiz sevis drupu un pelnu kaudzes, virzījās arvien tuvāk un tuvāk. Likās, ka nupat, nupat mūs satvers šīs melnais pūķis, ka nupat, nupat viņš aprīs mūs, — — bet...!

Kapitana Elša kapa pieminekļis.

Garā pacilāti, stalti, braši, drošu skatu nākotnē — — cīņā trauca tautas gars — latvju strēlnieki.

Dziesmu skaņas atsita bultas!... Tautu izglāba varoņu gars!...

Tas bija latvju strēlnieks — varoņi, kuŗus tauta mūžam neaizmirsīs.

Tagad, kur mūsu dzimtene sāk jau atspirgt no kaŗa sistām brūcēm, ar dziļu pateicību tauta piemin savus varoņus, gan notūrēdama aizlūgšanas Braļu kapos, gan apmeklēdama bijušās cīņu vietas, gan apsolīdama celt tiem pieminekli, kas rādītu no paaudzes uz paaudzi, kur guļ mūsu spēks, mūsu lepnums — mūsu varoņi; kurp noiedami varēsīm sev smelties jaunus spēkus jaunai dzīvei, jaunām cīņām.

Ka šis solījums nav tikai skaļi vārdi vien, bet tautas dvēseles patiess sauciens, liecina tas, ka daudzi, nevarēdami vairs ilgāk apslāpēt tās jūtas, kuŗas tie nesuši sevī no tā laika, kad mūsu Kurzemīte, kā uz burvja mājienu, modās no gadiem ilgā murgu miega... kad no sirmās Rīgas torņiem atskanēja senaizmirstas zvanu skaņas, vēstīdamas mieru, uzvaru... ir ķērušies pie darba, jau uzceldami kapa pieminekli vienam no mūsu drošsirdīgākājiem varoņiem — kapitanam Jēkabam Elsim, 3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulka II. bataljona komandieram.

Izņemot lēmumu, celt atsevišķu pieminekli mūsu tautas varonim pulkvedim Briedim, šis ir pirmais piemineklis, kuŗu tie, kas neaizmirst, ir cēluši saviem varoņiem, un ar kuŗu šī nelielā saujiņa latvju aicina un sauc mūs neaizmirst tos, kuŗi ir krituši par mums un mūsu dzimteni.

Šodien ir viņa un viņu piemiņas diena.

Rīts. Visapkārt pilnīgs klusums. Daba rotājušās tūkstots dažādos sarmas vizulīšos, kas mirdz uz klusajiem, tumšajiem koku zariem. Pulkstens nāk jau ap 9 no rīta. Pa ielām šur tur, drūmām, nopietnām sejām, kā kautko atcerēdamies, kā kautko sevīm līdzī nesdami... redz steidzamies jau kaņavīrus; tie steidz uz virsnieku klubu, no kurienes aties gājiens uz Brāļu kapiem.

Pie kluba, rindās nostājušies, stāv senie strēlnieki. Tiem tuvojas vēl otrs, trešs tāds pats pulciņš, kuri visi klusi, svētsvinīgi sakārtojas rindās. Iestājas klusums. Šo klusumu vēl papildina mēmā goda sardze, kas nostādīta katrā pusē pie ieejas klubā. Kluba priekštelpās salasijušies daudz virsnieku; tie sarunājas, pasmaida un tad atkal nogrimst domās... Tā savādi, neticami, ka šie cilvēki, tikdaudz briesmu, tikdaudz sāpju, moku pārcietuši, tikdaudz nāvei acīs skatījušies, — — stāv šeit spīrgti, neaizskārti...

Nāk prātā kaujas troksnis, nāk prātā tie, kas dus jau smilšu kalniņā — — —

Un visi viņi kādreiz kopā bija — — — un visi viņi kādreiz cīņās gāja — — — bet tagad...? viņu vietās, uz baltiem krēsliem nolikti, guļ zaļie sēru vaiņagi...

Atskan rīkojums: „Rindā stāties!”

Viens pakal otram viņi iziet no kluba. Uz ielas milzums ļaužu. Drīz pūlis sakārtojas. Atskan muzika. Gājiens lēnos soļos dodas uz priekšu.

Pēc kādas stundas nonākam Brāļu kapos. Kap-sēta pilna ļaužu. Muzikas skaņas dobji atbalsojas

silā priedēs, kas drūmi noraugas uz kritušo varoņu atdusas vietīņu. Tautas priekšstāvji un senie cīņas biedri dziļi izjustos vārdos piemin mūsu kritušos varoņus. Tad noliek vaiņagus.

Pulkvedis Kalniņš uzkāpj uz paaugstinājuma un aizrāda, ka šodien gājiens notiks vēl uz vienu piemīņas vietīņu — uz Sv. Trīsvienības Meža kapiem, — kur senie cīņas biedri un tie, kas neaizmirst, ir cēluši kapa pieminekli kapitanam Elsim, 3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulka virsniekam.

Kapitāns Jurevičs uzaicina tos, kuŗi vēlētos piedalīties pieminekļa atklāšanā, stāties rindā.

Ar muziku priekšgalā, piedaloties Latviešu strēlnieku bataljonu organizācijas komitejas priekšsēdētājam J. Goldmaņa kġm, gājiens dodas uz netālo kapsētu. Ceļš ved caur zaļo priežu mežu, kas drīz jo drīz mūs novedīs pie mērķa.

Klāt kapsēta. Mirdz baltie krusti, uzraksti uz tiem un baltais celiņš, nokaisīts zaļām skujiņām... Ceļš ved un atkal izzūd baltos sniega laukos. Gājiens apstājas. Mērķis sasniegts. Nāk prātā tas, kam bija tikdaudz spēka, tikdaudz drosmes, tikdaudz prieka, cerības!... un kas, tāpat kā baltais celiņš, mums izzuda tur baltos sniega laukos...

Te, zaļā mežmalā, viņš dus savu mūža miegu...

Skan sēri muzika. Šalc sirmās priedes savu mūža dziesmu. Un tā kā sāpju, sēru atmiņās, stāv piemineklis drūms, kā dziļu domu pilns.

Par ko gan sapņo viņš? Vai gan par seno cīņu dienām? Par sāpēm, ciešanām, kas ved pie gaišmas, atziņas?...

Sirds gaida klusi atbildes.

Apklust muzika. Izgaist skaņas. Apklust dziesmas. Kā senais krīvu krīvs tur svētozolu birzē, kas savu tautu, savus dēlus mācījis ... kas dieviem ziedojis ... stāv sirmā pulka komandiers, pulkvedis Kalniņš, kas — visu domas uzminējis — uzsāk teiku, ko tauta min un mūžam minēs:

„Lielā pasaules karā, kad asiņainais kara viesulis trakoja un plosījās pa mūsu dzimtenes ārēm, kad Kurzemītes lauki un drivas bij samīdīti melno bruņinieku pēcnācēju smagiem papēžiem, un kad jau kara posts un briesmas draudēja mūsu sirmajai galvas pilsētai Rīgai, un līdz ar to visai Vidzemei, pie Daugavas-māmuļiņas krastiem sāka pulcēties latvju dēli, lai savām krūtīm aizstāvētu dārgo tēviju un savām asinīm pirktu brīvību zem varmāku sloga apspiestai mīļai Kurzemītei. Tēvijas balss šinī grūtajā laikā, kas sauca un aicināja savus dēlus nākt viņai palīgā, nepalika bez atbalss. Simtu un tūkstošu latvju dēlu sirdīs viņa aizkustināja tās visvētākās stīgas — tēvu zemes un tautas brīvības mīlestības jūtas, modinādama latvju seno varoņu garu uz asiņaino cīņu, uz pašuzpurēšanos, uz cīņu ar ienīdēto ienaidnieku — uz dzīvību un nāvi.

Viens starp šiem pirmajiem latvju dēliem, kuŗi kā ar vēja spārnēm traucās šurp uz sirmās Daugavas krastiem, lai nestu to visu dārgāko un labāko, un arī pašu sevi uz tēvijas altāra, — bij arī pēc tam varoņa nāvē kritušais Jēkabs Jekaba d. Elsis. Augusta mēnesī 1915. gadā, kad bij atļauts formēt latviesu strēlnieku daļas, viņš iestājās tolaik formējamā 3. Kurzemes strēlnieku bataljonā. Jauns,

Kapitans Elsis Nāves sala.

zaļoksniis, vienmēr jautrs un bezbēdīgs, pārgalvīgi drošsirdīgs, bet tanī pašā laikā neatlaidīgs dienasta prasībās un stingrs pienākumu izpildīšanā, viņš it kā bij piemērots mūsu jaunajiem, ziedošiem spēkiem, jauno brīvprātīgo strēlnieku sajūsminātām sirdīm un karstām asinīm. Pats vienmēr sajūsmināts un pacilātā gara stāvoklī, viņš arī šo uguntiņu prata iedvest un uzliesmot savu apakšnieku sirdīs. Būdams pats izcilus drošsirdīgs, uzņēmīgs, un savu pienākumu izpildītājs pie vislabākās sirdsapziņas, viņš baudīja pilnā mērā savu apakšnieku uzticību, cienību un mīlestību, kāpēc tie arī sekoja viņam bez šaubām visās briesmās un visgrūtākos kaujas apstākļos, ņemdami priekšzīmi no sava vadoņa.

Viņš ņēma dalību visās pulka kaujās, sākot no pulka formēšanas līdz Ziemas svētku kauju beigām 17. janvarim 1917. gadā: 1915. g. oktobrī pie Slokas, kur latvju strēlnieki pirmo reiz zem saviem karogiem gāja karstās cīņās un atsvieda vācus no Slokas, Ķemeriem un Odiņiem, atjaunodami pārrauto krievu fronti; pie Ķekavas-Berzemindes novembrī un decembrī tanī pašā gadā; 1916. g. martā pie Ogres un visu vasaru Nāves salā un lielās Ziemas svētku kaujās pie Mangāļiem, Skangāļiem, Ložmetēju kalna un Siliniekiem. It īpaši atzīmējami viņa drošsirdība un varoņa darbi: 1915. g. 28. novembrī pie Ķekavas, izpildot sevišķi svarīgu uzdevumu naktis uzbrukumā, viņš ielauzās ar viņam uzticēto rotu nostiprinātās vācu pozīcijās, pie kam pats tiek ievainots, bet ar pilnām sekmēm izpildīja doto uzdevumu, saņemdamis gūstekņus un trofejas; kaujās Nāves salā no 4.—5. jūlijam pie uzbrūkuma

vācu pozīcijām, pie kam kontuzēts no vācu minas un apbērts smiltīm; 23. decembrī pie Mangalu ieņemšanas; 12. janvārī pie Ložmetēju kalna, iedams uzbrukumā ar savu bataljonu vācu pozīcijām, pārrāva drašu aizžogojumus un ielauzās pretinieka ierakumos. Nāves salā vēl tagad var redzēt ģipsu raktuvēs akmeņu plāstiem izbruģētu ceļu, — tas tika saukts par „Elsiša ceļu“, — viņš pirmais ieņēma un nostiprināja pozīcijas šinī akmeņu lautzuvē.

Bet visspožākais viņa darbs — ir viņa pēdējais darbs, ar kuŗu viņš vaiņagoja visus līdz šim izdarītos darbus; viņš izcīnīja visgrūtāko cīņu, viņš atdeva tēvijai to visdārgāko — pats sevi. „Nem, tēvuzem, tavš esmu viss, priekš tevīm liels es uzaudzis!“ ...

17. janvārī 1917. gadā, Ložmetēju kalna apkārtnē pie Siliniekiem, slavenā pretuzbrukumā, triekdams vācus, viņš sava bataljona priekšgalā pirmais ielauzās ienaidnieka pozīcijās un, izpildīdams savu solījumu tēvijai ... krita varoņu nāvē ... Līdz ar pēdējiem lielgabalu rībieniem pie Ložmetēju kalna, apklusā arī viņš ... uz mūžu ...

Par saviem nopelniem tēvijas labā kapitāns Elsis apbalvots ar Lāčplēša kaŗa ordeni „Par Latviju“.

„Uz ežiņas galvu liku — sargāt savu tēvu zemi“ ... Šie vārdi bij uzrakstīti uz karoga, zem kuŗa tu cīnījies savas tēvijas labā; šos vārdus var tagad lasīt uz tavas pēdējās dusas vietīņas; par šiem vārdiem tu esi samaksājis savām asinīm — ar savu jauno dzīvību. Saldā tev dusa, slavenais cīņu biedri, vieglās un brīvās dzimtenes smiltis! Tev

Kapitans Elsis pēdējo reiz starp cīņas biedriem Ložmetēju kālnā, 2 stundas pirms savas krišanas.

nebij lemts piedzīvot Latvijas gaišās saules dienas; tu tikai sapņoji par tām, un ar šo skaisto sapni sirdī aizgāji tur, kur sapņi pieņem to cerības tēlu, pēc kuŗa še ilgojamies. Tā tad arī priekš tevis šis sapnis ir tapis par patiesību. Tavu cīņu biedru sirdīs tu paliksi arvien mīļa un dārgā piemiņā. Neaizmirsīs tevi arī tēvija; viņa tavu upuri svētījuse un pievienos citiem, tūkstošiem tādiem pašiem upuriem, no kuŗu augļiem dīgs un augs jauni spēki, jauni varoņu darbi un zels jauna, gaiša, pastāvīgi brīva Latvija. Tava pēdējā dusas vietīņa atgādinās dažreiz mums, taviem cīņu biedriem, visas tās grūtās, asinainās, bet dārgās un neaizmirstamās, cēlās cīņu dienas, kopā pārdzīvotās, kopā izciestās... atgādinās i Tīreļu purvu, i Nāves salu, i smilšu kāpas Ložmetēju kalnā... atgādinās un stiprinās mūs uz jauniem darbiem, jaunām cīņām tēvijas labā. Te, pie tava kapa kopiņas, noritēs daža karsta asara pa tavu mīlo un piederīgo vaigiem. Varbūt arī šeit, šinī citā pasaulē, kāda agri salauzta sirds, pušķodama tavu kapiņu, slacinās ar mīlas asarām tavai dārgai piemiņai ziedojamos baltos ziedīņus... Bet visas šīs asaras — tās nebūs bēdu un vaidu asaras! Te remdēsies sāpes un skumjas, apklusīs raudas, sadzīs dziļas sirds rētas un brūces. Še smelsies jaunus spēkus jaunai cīņai, jaunas cerības dzīvei, mīlai. Tavi mīļie būs ar tevi, kaut arī tikai sapņos. No nāves dīgs, plauks un zels dzīve!"

Pēc šīs sirsnīgās runas, mācītājs Irbe izpilda garīgo ceremoniju un cildina nēlaiķi viņa tēvijas mīlestībā, pieminēdams sirmo māmuliņu un māsu, kas stāv pie sava dēla un brāļa kapa.

Kapa pieminekļa komitejas vārdā runā komitejas priekšsēdētājs J. Kreicberga kgs:

„Te gul' mūžīgo miegu latvju jauneklīs — kaŗā kauta dvēselīte“. Kāpēc viņam šīs pieminekļīs? — Kad Latvijas saule aptumšojās melniem mākoņiem, kas nāca no vakariem, kad vācu dūre apdraudēja latvju tautas nākotni, kad prūšu kaŗa pulki lauzās pār Daugavu, tad daudzās jauneklju sirdīs iedegās gaišās liesmās tēvijas un tautas mīlestība. To pulkā arī mūsu nelaiķīs Elsis, kas toreiz, kā jauns virsnieks, atradās ārpus Latvijas robežām. Izzirdīs par brīviem latvju strēlnieku pulkiem, par mērķi, kuŗu tie sev sprauduši, viņa dedzīgā jauneklja sirds vairs nevar ciesties svešatnē. Ar vēja spārnēm tas dodas uz tēviju, to aizstāvēt līdz pēdējai asins pilītei. Viņš zin, ka to sagaida visniknakās, visasinainākās ciņas, bet viņš, jauneklja svētā ticībā, palaujas uz taisno lietu — savu sparū, uz latvju strēlnieku nesalaužamo uzvaras garū.

Pārnācis dzimtenē, mūsu nelaiķīs laužas un raujas uz turieni, kur kaŗa uguns viskarstākā, kur palīdzība visspiedīgākā.

Ciņas biedru starpā Elsis iegūst vispārēju cieņību un mīlestību savas satīcīgās, jautrās dabas dēļ savu neizsīkstošo dziesmu dēļ, savas drošsirdības dēļ. Bet nebija lemts ne draugiem, ne biedriem ilgi baudīt krietnā, mūžam līgsmā kaŗavīra sabiedrību. Nāca acumirkļīs, kur ienaidnieks kļuva tik pārgalvīgs, ka vajadzēja viņam dot spēcīgu triecienu. To apņemas izdarīt Elsis ar biedriem. Ciņas gaita norisinājas tā, ka bij brīdis, kur uzvaras svaru kauss varēja svērties uz pretinieka pusi: Te mūsu jauneklīs met savu nesatrīcināmo drošsirdību

svaru kausā, un tie noliecas mūsu pusē! Bet mūsu varonim tas jāsamaksā ar savu dzīvību... Ienaidnieka granata notriec viņa stalti lepno, nesaliekto augumu pie zemes. Uzvara gūta, ienaidnieks sakauts, bet Elsis to vairs nepiedzīvo. Viņš savu galvu lika tēvu zemi sargājot.

Raug, tādēļ viņam šis pieminēklis!

Viņš pelnījis to, jo bez viņa un citu kritušo varoņu darbiem cīņās ar vēsturisko ienaidnieku nebūtu radies tas gars, kas pulcēja un izaudzināja to latviešu armiju, kuŗa radīja brīvo Latviju.

Viņš pelnījis šo niecīgo atziņas un pateicības zīmi tādēļ, ka savām asinīm apliecinājis teikumu „ir saldi un gods mirt par tēviju“. Viņš pelnījis tautas atziņu tādēļ, ka nav šaubījies par Latvijas nākotni, kad tā bija vēl klāta ar tumsu un tvaikiem. Viņš bija milzis ticībā, dižens cerībā, liels mīlestība uz latviešu tautas ģeniju, uz viņas slavu, godu un spēku.

Viņš ir mūs mācījis, ka dzīvība pate par sevi neko nenozīmē, ka viņas vērtība atkarājas no tam, kā mēs to izlietojam. Viņš mums liecina, ka tādām ir viss iespējams, kas prot nāvi nicināt.

Par to viņam šis pieminēklis!

Komiteja ir taīs domās, ka pieminēkli pelnījuši nevien Elsis, bet visi varoņu nāvē kritušie par savu dzimteni un tēviju. Uz šo pieminēkli komiteja lūkojas kā uz atgādinājumu un lūgumu tautai, celt tiem kopēju, diženu un daiļu pieminēkli, lai no šī mūžam šalktu aizraujoši augstā dziesma par tautas dēlu tēvijas un dzimtenes visu uzvarētāju mīlestību.“

— — — — —

— — — — —

Kluss. Visapkārt klusums. Liekas, viss sastingis. Un tomēr — — dvēselē sāp kautkas. Kā sāpju stīga noskan viņa piemiņai vēl kāda balss:

„Kapsēta. Kas ir kapsēta? Ienākot pa kapsētas vārtiem, mūs pārņem tādas savādas, svētas jūtas. Liekas, ka esam nokļuvuši kautkur citur, kādā citā pasaulē. Un patiešām. Šī ir cita pasaule. Šī ir dvēseļu pasaule. Te aizmirstas visas rūpes, gars paceļas pāri pelēkai ikdienībai un aizlido kautkur tālu, tālu. Sirds sažņaudzas. Mēs sāpēs nokļūstam pie tiem, kas mums tik mīļi bij. Ja, sāpēs. Bet... lielas, svētas ir šīs sāpes. Tās šķīsta mūsu dvēseli, tās veido mūsu dvīvi, tās māca cienīt cilvēku un viņa ciešanas, tās māca saprast to, ko dzīvē, varbūt, nebūtu mūžam sapratuši...

Dziļā pateicībā, — viņa nobeidz savu runu, — es nolieku tev, mīļā dvēsele, šos baltos, tīros ziedņus uz tava ziedu altāra.

Dusi saldi, kaŗā kautā dvēselīte!

Dusi saldi!“ — — — — —

— — — — —

— — — — —

Runas apklusušas. Kaps aplāts svaigiem, zaļiem vaiņagiem, starp kuŗiem, kā pēdējie saules stariņi, birst baltie, tīrie ziediņi, kas klusi plauka, klusi ziedēja... un tāpat klusi atdusēsies te uz tava ziedu altāra...

Dusi saldi, kaŗā kautā dvēselīte!

Dusi saldi!

A. Burtnieks.

Pie Zemgales vārtiem *).

Pie Zemgales vārtiem
Šalc mūžīgā jūrā,
Svešnieks rauš ziedus
No tautas pūra.

Pie Zemgales vārtiem
Stāv latvju dēli,
Tēvijas lepnums,
Varoņi cēli.

Pie Zemgales vārtiem
Viestura **) ciltis
Brīvi par tēviju
Galvu liek smiltis.

Tām Zemgales vārti
Robeža svēta,
Neatvērs roka
Tos ne-ieredzēta.

---

*) Apgabalu gar Sloku un Bābītes ezeru vecas kronikas dēvē par Zemgales vārtiem, tādej ka te Zemgales karaļa valstij bij izeja uz jūru.

**) Viesturs — viens no beidzāmajiem un ievērojamākiem Zemgales karaļiem.

No Zemgales vārtiem
Kas aizdzīt mūs spētu,
Kas laupīt drīkst tautai
Šo stūrīti svētu?!

Pa Zemgales vārtiem
Mēs tēvijā nāksim
Uv postīto dzimteni
Atjaunot saksim.

Kad arājs ies druvā,
Un ganiņš kad līgos,
Varoņu dziesmas
Tad burtnieki stīgos
Pie Zemgales vārtiem.

Roberts Bērziņš.

PĀRSKATS

par kapitana Jēkaba Elša kapa pieminekļa komitejas darbību.

Uz vairāku cīņas biedru un dažu draugu un labvēļu ierosinājumu aprīlī 1921. gadā nodibinājās kapitana Elša kapa pieminekļa komiteja sekošā sastāvā: priekšsēdētājs notars J. Kreicbergs, locekļi — pulk.-leitn. R. Klinsons, pulkv.-leitn. Kaugars, pulkv.-leitn. Gailītis, kapt. Jurevičš, kapt. Āre, kapt. Pētersons un pilsoņi Aleksandrs Vasiļjevs un Alvine Lielmežs.

Savā darbības laikā komiteja noturēja 4 sēdes, pie kam ar iekšlietu ministra atļauju no 1. līdz 10. maijam 1921. g. savāca šim cēlajam mērķim 40043 rubļus.

Ar atzinību komiteja min visus ziedotājus, bet jo sevišķi tās vecās māmuliņas, kuņas ar prieka asarām acīs ziedoja savas beidzamās sūri-grūti pelnītās artavas. Bij redzams, ar kādu prieku visi ziedotāji atcerējās tos laikus, kad katra latvja sirds jūta un dzīvoja līdzīgi saviem slavenājiem strēlniekiem; bij nomanams tas lielais prieks par to, ka latvji sāc atcerēties savus tālakās dzīves iedvēsmētājus, savus cīņās kritušos varoņus.

Tāpat ar atzinību komiteja min kapa pieminekļa pagatavotāju Eduardu Kurau kgu un beidzot komitejas locekļus pulk.-leitn. R. Klinsonu,

kapit. Jureviču un Alvini Lielmežu. It īpaši jāatzīmē sirmā, bet mūžīgi jaunā un atsaucīgā pulkveža J. Kalniņa moraliskais pabalsts.

Kapa piemineklis pagatavots no Allažu šūnu akmeņa dabiskā, neapstrādātā klints veidā 11 pēdu augstumā un atklāts Sv. Trīsvienības Meža kapos 6. janvārī 1922. gadā. Pieminekļa priekšpusē ielaists kapitana Elša krūšu tēls-bareljefs, no kura zemāk, pieminekļa āpakšdaļā, ielaista akmeņa plate ar uzrakstu:

„Kapitans

Jēkabs Jēkaba d. Elsis

3. Kurzemes latv. strēln. pulka II. bat-na komandiers,
dz. 13. decembrī 1890. g.

kritis pie Ložmetēju kalna cīņā pret vāciem
17. janvārī 1917. g.

Uz ežiņas galvu liku
Sargāt savu tēvu zemi.“

Komitejas priekšsēdētājs

J. Kreicbergs.

1921

1820

25

Saturs:

	Lap. p.
1. Kapitans Jēkabs Jākaba d. Elsis (biografiska skice) A. Burtnieka	3*
2. Pedējā gaitā Zeltmata	6
3. Ziemas svētku kauju atmiņas Pulkv. J. Kalniņa	9
4. Kapitans Jēkabs Jēkaba d. Elsis (raksturojums) Pulkv.- leitn. R. Klinsona	13
5. Kapitana Jēkaba Elša kapa pieminekļa atklāšana A. Burtnieka	16
6. Pie Zemgales vārtiem (dzejolis) Roberta Bērziņa	27
7. Pārskats par kapitana Jēkaba Elša kapa pieminekļa komitejas darbību J. Kreicberga	29

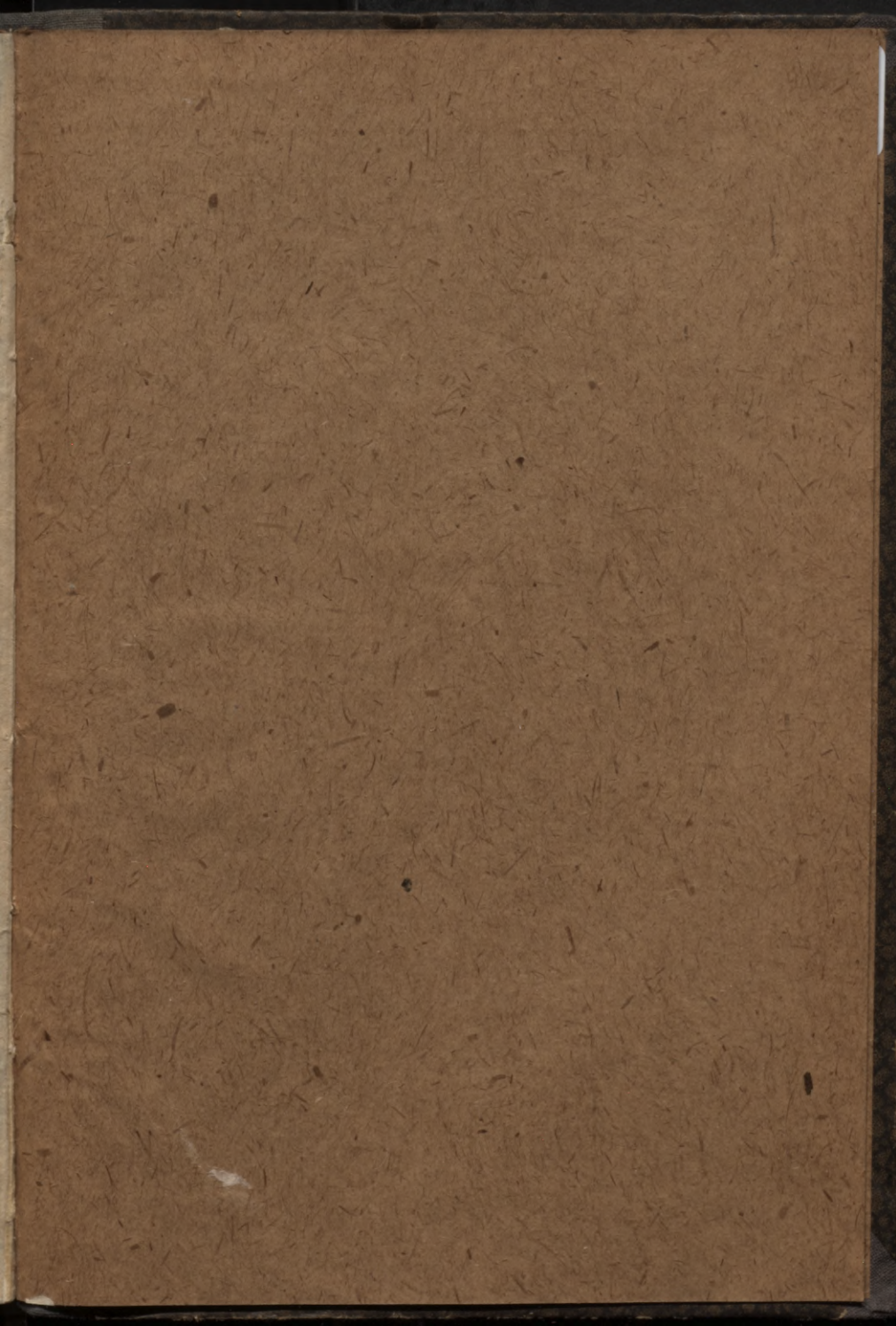

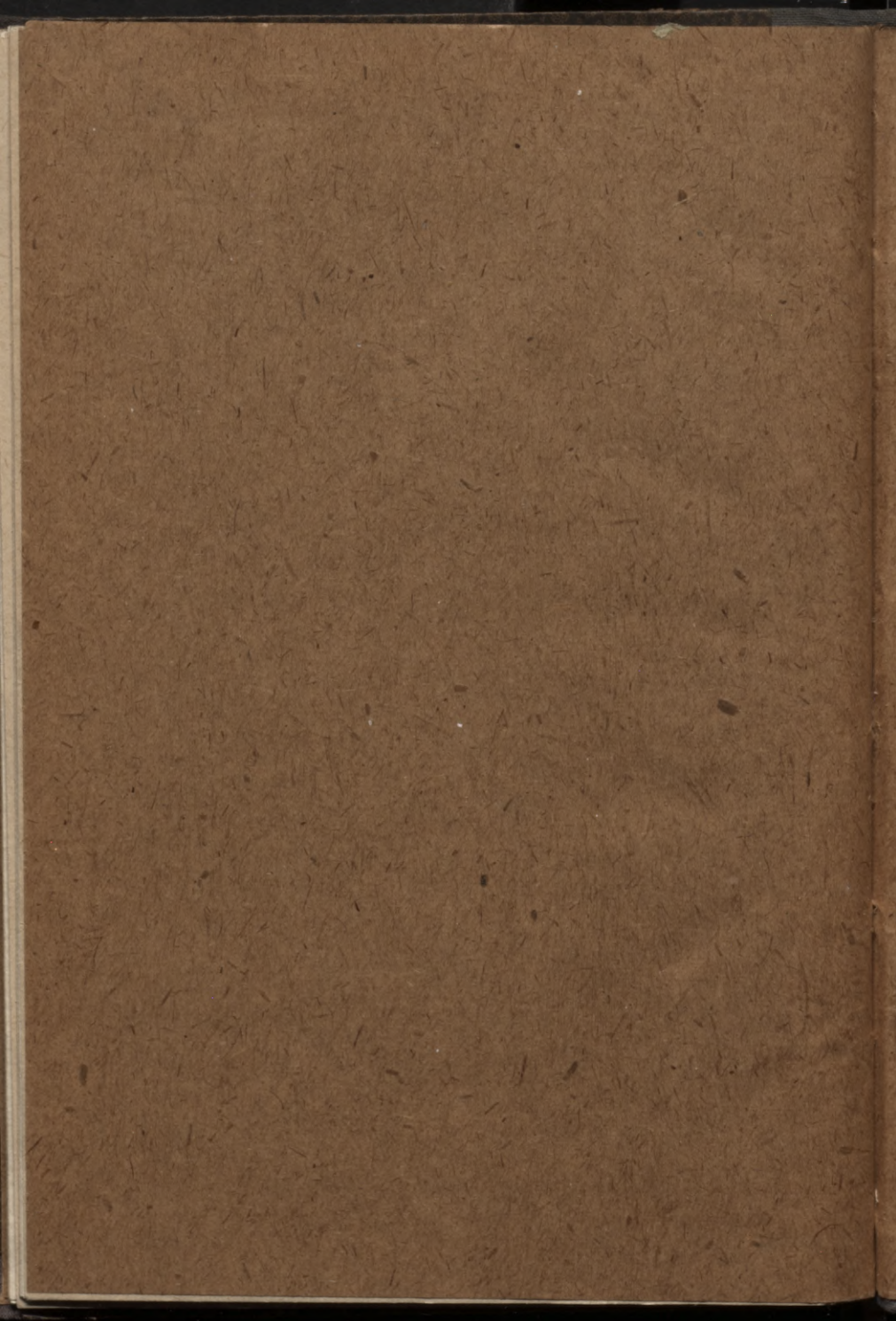
8578

Vāku zīmējis
Mākslinieks **Ž. Smiltnieks**

9123

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307094383

509.6